

KÜLTÜR COĞRAFYAMIZDA HZ. MUHAMMED

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
(ORTA ASYA, KAFKASYA VE BALKANLAR)

(7-8 Mart 2009)
ADAPAZARI - SAKARYA

DÜZENLEYEN
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
&
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

HZ. MUHAMMED SEVGİSİNİN TÜRK KİTAP SANATLARINA YANSIMALARI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Memiş*

Dini inanç ve düşüncelerin sanata yön veren en önemli etkenlerden olduğu tartışmasız kabul edilen bir gerçektir. Sanatkarlar içinde yetiştikleri toplumun bir parçası olarak, toplumun değer yargılarını, hassasiyetlerini, sevgi ve heyecanlarını ürettikleri eserlere yansıtırlar. Şüphesiz Müslüman toplumların en önemli değerlerinden biri, dini hayatlarında en büyük önderleri olan Hz. Peygamber'dir. Bu nedenle Hz. Muhammed (a.s.) ı, onun yaşantısını ve gönüllerdeki sevgisini konu edinen çalışmalar, tarih boyunca Müslüman Türklerin sanat birikimleri içinde büyük bir yekûn oluşturmuştur. İlk akla gelen edebî sanatlar ayrı bir disiplin olarak bir yana bırakılırsa, "Türk süsleme sanatları" olarak ta bilinen kitap sanatlarımızın bahsedilen mevzuda emsalsiz bir kültür hazinesi oluşturduğu görülmektedir.

Kitap sanatları denilince, öncelikle kitabın ana unsuru olan yazı, yani Hat sanatı ve Hat sanatı etrafında gelişen Tezhib, Minyatür, Ebru, Cild gibi diğer sanat dalları akla gelmektedir. Çoğunlukla aynı eserde yan yana uygulanan bu sanatlar birbirini tamamlayan parçalar gibidirler. Ünlü hattatların yazdığı birçok kitap ve murakka'lar usta müzehhibler tarafından süslenip, mücellitler tarafından da özenle ciltlendiği gibi, ünlü ebrucuların ebruları da nadide hat eserleriyle aynı levhalarda bir araya gelmiştir. Bu nedenle konuyu sanat dallarına göre tasnif etmek yerine, bu sanatları bünyesinde toplayan eserlere göre ayırarak incelemek daha uygun olacaktır.

Peygamber sevgisinin sanat vasıtası ile ifadesinin en güzel numûneleri olan bu çalışmaları şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

* SAÜ. İlahiyat Fakültesi.

I. YAZMA KİTAPLAR:

İslam toplumunda ilk akla gelen kitap Kur'ân-ı Kerîm'dir. Yukarıda zikredilen sanat dalları da ağırlıklı olarak bu kutsal kitabın etrafında gelişerek şekillenmiştir. Yüzyıllar boyu müslüman sanatkarlar bir ibadet anlayışı ve heyecanı içinde bu ilahî kelama hizmet yarışında olağanüstü gayret sarf etmişlerdir. Diğer taraftan İslamiyet'in ilme ve öğrenmeye verdiği ehemmiyetin bir neticesi olarak, dinî ve dünyevî konularla ilgili diğer kitaplar da bu dinin mensuplarının ilgi ve özenine mazhar olmuştur. İşte bugün kütüphane ve müzelerimizi süsleyen, görenleri hayrete düşürecek güzellikteki sanat ürünleri bu anlayışın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

İlhamını Kur'ân-ı Kerîm'den ve Hz. Peygamber'in tavsiyelerinden alan sanat erbabı, "*Allah güzeldir güzeli sever*" hadîsini de düstûr edinerek, başta Hz. Muhammed (a.s.) in insanlığa emaneti olan Kur'ân-ı Kerîm'i en güzel şekilde yazmaya, süslemeye ve muhafaza etmeye gayret göstermişlerdir. Hattatların en çok eser verdiği alan Kur'ân'ı Kerîm'ler ve âyetler olmakla birlikte, Hz. Muhammed (a.s.) in örnek şahsiyeti ve hadisleri etrafında da sayısız güzel eserler meydana getirmişlerdir.

Bu tür eserlerin başında hadis ve şemâil kitapları gelmektedir. Bunların ekseriyeti sanat ciheti dikkate alınmadan yazılmış olsa da, usta hattatlar tarafından yazılan, süslemeleri ve ciltleriyle de sanat değeri taşıyan kitap ve mecmualar da az değildir. Hattat Şeyh Hamdullah'ın nesih hattıyla 901/1495-96 tarihinde tamamladığı El-Begavî'nin (ö. 516/1122) *Mesâbihu's-Sünne* adlı eseri (TSMK, III. Ahmed, nr. 278) buna güzel bir örnek teşkil etmektedir (bk. Resim-2). Kütüb-i Sitte'den seçme hadisleri ihtiva eden bu eser 471 varak olup serlevha ve hâtîme sayfaları tezhiblidir². Sultan V. Mehmed Reşad'ın Topkapı sarayı Hırka-i Saadet Dairesi'nde okunmak üzere Hattat Hasan Rıza Efendi'ye yazdırarak 7 R. Âhir 1331 (16 Mart 1913) de vakfettiği, hattının güzelliği yanında, tezhib ve cildi de mükemmel olan, *Sahîh-i Buhâri* (el-Câmi'u s-Sahîh) 1067 varak ve sekiz ciltten oluşmaktadır³ (bk. Resim-3).

Hz. Peygamber'in kırk hadisini ezberleyenlerin kıyamet gününde mükâfat göreceğini bildiren rivayetler sebebiyle *kırk hadis mecmuaları* hattatların özenle yazdıkları eserler arasında yer almıştır. Yine kitaplar arasında önemli yer tutan, Hz. Peygamber için okunan çeşitli salavat ve duâları içeren *delâil*, *evrad* ve *duâ* risalelerinin de, müze ve kütüphanelerimizde hat, tezhip ve ciltleriyle dikkat çeken gayet güzel örnekleri bulunmaktadır. Karahisari'nin talebesi Hasan

1 Müslim, İman, 147

2 Muhittin Serin, Şeyh Hamdullah, İstanbul 1992, s. 89

3 Uğur Derman, İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı, İstanbul 1992, s. 220-221

Çelebi'nin aklâm-ı sitte ile yazdığı h. 974/1566 tarihli *Evrâdu'l-üsbuiyye* (yedi günlük dualar) adlı duâ mecmuası, saray nakkaşhanesinin usta müzehhibleri tarafından tezhiblenerek tahta çıktıktan sonra Sultan II. Selim'e sunulan önemli bir eserdir⁴ (bk. Resim-4). Hacı Nuri Korman'ın Nesih hattıyla yazdığı *Mevlevî evrâd-ı şerifesi*⁵ de bu tür çalışmaların güzel örneklerindedir (bk. Resim-5).

Şairlerin Hz. Peygambere övgü olarak yazdıkları bazı edebî metinler de hattatların ilgi odağı olmuştur. İslamiyet'i henüz kabul etmiş olan Ka'b bin Zühre İslam Peygamberi'ne karşı bizzat bir şiir okumuş, bundan memnun kalan Hz. Peygamber de sırtındaki hırkasını çıkarıp Ka'b bin Zühre'ye giydirmiştir. Bu sebeple *Kasidetü'l-Bürde* (hırka kasidesi) adıyla tanınan bu metin kitap yada murakka' şeklinde bir çok defa yazılmıştır. Mehmet Şefik Bey'in nesih hattıyla yazdığı 20 varaklı *Kasîde-i Bürde* 1263/1847 tarihlidir⁶ (bk. resim-6). Hâkânî Mehmet Bey'in 1007/1598-99 yılında yazdığı *Hilye* adlı eseri de Türk edebiyatında hilye türünün ilk ve en önemli örneğidir. İstanbul kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan eserde Hz. Peygamberin vücut yapısına dair özelliklerini açıklayan beyitlere de yer verilmiştir⁷. *Hilye-i Hâkânî* manzumesinin beyitleri, Osmanlı ta'lik hattatlarının müfredattan sonra mürekkebât meşki olarak yazdıkları metinlerindedir (bk. Resim-7).

II. KİT'ALAR VE MURAKKA'LAR:

Ortalama bir kitap sayfası ebadında, bir veya birkaç çeşit yazı türüyle yazılan yazılara *kıt'a*, bunların yanlarından birbirine tutturulup katlanılarak birleştirilmesiyle oluşturulan kıt'a albümlerine de *murakka'* denilmektedir. Kıt'alarda daha çok ikili olarak sülüs-nesih, muhakkak-reyhâni, tevki'-rikâ' yazıları kullanılmıştır. Tek yazı çeşidiyle yazılmış olanlarda ise ta'lik kıt'alar çoğunluktadır. Kıt'alar da kitaplar gibi dolap ve kitaplıklarda saklanan eserlerdir. Kitaplarda olduğu gibi özenle ciltlenmiş, süslemelerinde de tezhib veya ebru uygulanmıştır.

Bu tür çalışmalarda en fazla yazılan metinler, Hz. Muhammed (a.s.)'in tavsiyelerini ve uygulamalarını konu alan hadislerdir. Mütevazi boyutlardaki bu eserlerde en meşhur hattatların en nefis yazılarını, en usta müzehhiblerin en güzel tezhiblerini görmek mümkündür. Bu hususta ünlü hattat Şeyh Hamdullah'ın aklâm-ı sitte ile yazdığı ve daha sonra gelen hattatlara örnek teşkil eden kıt'a ve murakka'ları öne çıkmakla beraber (bk. Resim-8), hemen bütün Türk hattatlarının bu tarz çalışmalar yaptığı görülmektedir (bk. Re-

4 Derman, a.g.e., s. 197

5 Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 1999, s. 186

6 Uğur Derman, S. Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul 2002, s. 174

7 Mustafa Uzun, "Hâkânî Mehmed Bey", *DİA*, XV, s.167

sim-9,10). Hz. Peygamber'e övgü olarak kaleme alınmış kasideler ve onu anlatan hilye metinleri de kıt'a ve murakka'larda yer almaktadır.

III. LEVHALAR:

Evlerimizin, işyerlerimizin ve ibadethanelerimizin duvarlarını süsleyen ve küçük ebatta olanlar yanında celi sülüs, celi ta'lik, celi dîvanî gibi daha iri yazılarla oluşturulan büyük boy levhalar bir yere asılmak ve karşıdan bakılmak için hazırlanmış eserlerdir. Levhalarda bazen Hz. Peygamber'e yazılan methiyelerin, çoğunlukla da kısa ve özlü mesajlar içeren âyet ve hadislerin yer aldığı görülür. Hz. Peygambere övgü ifade eden ayetler levhalarda önemli bir yer tutmaktadır. "*Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*"⁸; "*Ey peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik*"⁹ (bk. Resim-11); "*Allah ve melekleri Peygambere çok salevat getirirler. Ey müminler! Siz de ona salevat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin*"¹⁰ (bk. Resim-12); "*Şâhit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın elçisidir...*"¹¹ (bk. Resim-13); "*...Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim... benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak geldim, demişti.*"¹² (bk. Resim-14); "*Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.*"¹³ (bk. Resim-15) mealindeki ayetleri ve benzerlerini hattatlar özellikle celi levhalarda sıkça yazmışlardır.

Hz. Peygamberin hadis-i şerifleri ise levhalarda daha fazla yer almıştır. Müslümanlar yaşadıkları mekanları onun hikmetli sözleriyle, tavsiyeleriyle süsleyerek Hz. Muhammed (a.s.)'in sünnetini kendilerine rehber edinmişlerdir. Burada çok yaygın olarak bilinen bazı hadis metinlerinden örnekler görülmektedir (bk. Resim-16-20).

Celi yazılarla yazılmış levhaların önemli bir kısmı mürekkep yerine altın kullanılarak *zerendûd* tarzında işlenmiştir. Bu tarz çalışmalarda celi üstadı Sâmi Efendi'nin eserleri öne çıkmaktadır. Başta çoğumuzun daima yanı başından eksik etmediği "*Kelime-i Tevhid*" ve "*Kelime-i Şehadet*" cümleleri, "*Allah*" ve "*Muhammed*" lafızları olmak üzere, "*Esmâ-i Nebî*", "*ehl-i beyt isimleri*" de (bk. Resim-21) levhalarda çok sık görülmektedir.

Bu gurupta Resûl-i Ekrem'e övgü için söylenmiş edebî metinler de yazılmıştır. Bunlara örnek olabilecek çok sayıda eser vardır. Mustafa Râkım'ın yazdığı,

8 Enbiya, 21/107

9 Ahzab, 33/45

10 Ahzab, 33/56

11 Feth, 48/28-29

12 Saf, 61/6

13 Kalem, 68/4

*"Basmaşa mübarek kademin rûy-i zemîne
Pâk itmez idi kimseyi hâk ile teyemmüm"* (bk. Resim-22).

Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından celi sülüsle yazılan;

*"Ol rasulü mücteba hem rahmeten lil âlemîn
bende medfundur deyu eflake fahr eyler zemin.
Ravzasın idüp ziyaret didi Cibrîl-i Emîn:
Hâzihi Cennati adnin fedhulûha halidin"* (bk. Resim-23).

Çırçırılı Ali Efendi'nin kaleminden;

*"Fahr-i âlem enbiyanın zât-ı müstesnasıdır
Sırrı âyât-i nübüvvet lafzının manasıdır
Oldular bir hüccet-i Pâkize cümle enbiyâ
Hatm olup zât-ı Muhammed, Mustafâ imzâsıdır."* (bk. Resim-24).

levhaları bu tarz çalışmaların en güzel örneklerindedir.

Levhalar içinde hilye-i şeriflerin, peygamber sevgisini anlatması bakımından özel bir önemi bulunmaktadır. Ancak sayın Prof Dr. Hüsrev Subaşı bu konuda etraflı bilgi verdiği için üzerinde tekrar durmaya gerek bulunmamaktadır. Resûl-i Ekrem'in fiziksel özelliklerini, karakterini, tavır ve hareketlerini anlatan bu eserlerin bazılarında Hz. Muhammed (a.s.)'in isimlerine de (esma-i Nebi) yer verildiği görülmektedir (bk. Resim-25).

IV. MİNYATÜRLÜ YAZMALAR:

Minyatür, el yazması kitaplarda metni açıklamaya yönelik olarak yapılan küçük boyutlu resimlere verilen isimdir. Daha çok *nakış* ve *tasvir* sözleriyle anılan bu eserleri yapan sanatkarlara da *nakkaş* ya da *musavvir* denilmiştir. İslam sanatına minyatürün Türkler eliyle girdiğini söylemek mümkündür. Uygur resimlerinin özellikleri itibarıyla minyatürlerle benzerlik arz ettiği ve bu resimlerin, İslam sonrası Türk ve erken İslam sanatında yapılan minyatürlere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Selçuklu devlet adamlarının himayesinde çalışan Uygur yazıcıları eliyle önce İran'a, daha sonra da Abbasi hilafetinin merkezi Bağdat'a taşınan minyatürün İslam sanatındaki ilk güzel örnekleri Bağdat çevresinde verilmiştir. Anadolu Selçuklularında da gelişerek devam eden minyatür sanatının bir diğer önemli merkezi Konya'dır.¹⁴

İslam inancında tasvire karşı bir tepki olmakla birlikte; perspektif, derinlik ve oranlama gibi gerçekçi görüntülerden, realizmden uzak bir anlayışla uygu-

14 Yılmaz Can-Recep Gün, Anahatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği, İstanbul 2006, s. 277,278

lanması sebebiyle minyatür yapımına toleransla yaklaşıldığı görülmektedir. Ancak Hz. Muhammed (a.s.) in resmedilmesi hususunda müslüman sanatkarlar daha da hassas davranmışlar ve onu sıradanlaştırmaktan azami ölçüde sakinmişlerdir. Onun hayatını konu alan bazı yazma eserlerde, yazılanların daha iyi anlaşılması amacıyla yapılan tasvirlerinde de Hz. Muhammed (a.s.) in yüzü resmedilmeden, başında nurdan bir hâle veya peygamberlik simgesi olan bir bulut kümesi ile birlikte çizilmiş, bazen de yüzü perdelenmiştir.

El yazması kitaplarda Hz. Peygamberle ilgili ilk önemli minyatürlere XIV. Yüzyıl başlarından itibaren rastlanmaktadır. Hemedânî'nin (ö. 718/1318) *Câmiu't-tevârih* adlı eserinde Hz. Peygamber burağın üzerinde meleklerle beraber gökyüzünde uçarken tasvir edilmiştir.¹⁵ Benzer minyatürler bir şairin beş mesnevisinden oluşan *hamse* türünün ilk önemli örneği olan *Hamse-i Nizâmî*'nin resimli nüshalarında da görülmektedir (TSMK H 761, y. 4b.).¹⁶ Moğollar devrinde hazırlanan ancak metni günümüze ulaşmayan bir miraçnamenin minyatürlü sayfaları Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Behram Mirza albümünde bulunmaktadır (TSMK H. 2154). Miraç yolculuğunu konu alan minyatürlerden bazılarının üzerinde ismi yazılı olan Ahmed Mûsa, İlhanlı hükümdarlarından Ebû Said döneminde (1317-1335) yaşamış ünlü bir ressamdır.¹⁷ Metniyle birlikte günümüze ulaşan tasvirli *Miraçnâme*, Paris Bibliothèque National'dadır (Turc. 190). Herat'ta Şahrüh'un sarayında 840/1436 senesinde hazırlanmış eserin dili Uygurca olup içinde 57 adet minyatür bulunmaktadır.¹⁸

Osmanlı döneminde hazırlanan önemli minyatürlü eserlerden biri, III. Murat zamanında Seyyid Lokman Aşûrî'nin yazdığı *Zübdetü't-tevarih* adlı dünya tarihidir. Üç nüshası bulunan bu eserdeki minyatürler daha çok peygamberle ilgili olayları tasvir eder. Hz. Adem'den başlayarak bütün peygamberler, Hz. Muhammed, halifeler ve Osmanlı tarihini anlatır.¹⁹ Aralarında Nakkaş Osman'ın da bulunduğu 13 ressam ve çıraklarının işbirliği ile yapılmış tam sayfa 40 minyatürü bulunmaktadır (bk. Resim-26).²⁰ Nüshalarından biri Türk İslam Eserleri Müzesi'nde (TİEM 1973), ikincisi Topkapı Sarayı Müzesinde (TSM H. 1321), bir diğeri ise Dublin Chester Beatty Library'dedir (CBL 414).²¹

Tasvirli siyer kitapları içinde en önemli ve sahip olduğu minyatür açısından en zengin olanı, Erzurumlu Yusuf Ömer ed-Darir'in 1388 yılında yazdığı

15 Mustafa Uzun, "Mi'râciyye", DİA. XXX, s. 139

16 Lale Uluç, *Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar Osmanlı Okurlar*, İstanbul 2006, s. 396

17 Filiz Çağman-Zeren Tanındı, *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*, İstanbul 1979, s. 13

18 Banu Mahir, "minyatür", DİA XXX, s. 119; Mustafa Uzun, "Mi'râciyye", DİA. XXX, s. 139

19 Filiz Çağman, "Tarihi Gelişimi İçinde Osmanlı Sarayı Minyatürleri", *Geleneksel Türk Sanatları*, İstanbul 1993, s. 201

20 Zeren Tanındı, *Türk Minyatür Sanatı*, İstanbul 1996, s. 39,40

21 Metin And, *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitolojyası*, İstanbul 2007, s. 124, 126

Siyer-i Nebî adlı eserdir. Mısır'da Memlûk Sultanı Berkuk'un isteğiyle Türkçe olarak yazılmış, yaklaşık 200 yıl sonra Osmanlı Sultanı III. Murat, bu eserin resimli nüshasını hazırlatmıştır. Saray nakkaşhanesinde Nakkaş Hasan ve Nakkaş Osman'ın da aralarında bulunduğu bir ekip tarafından resimlenen eser, III. Murat'ın ölümünden sonra oğlu III. Mehmed zamanında tamamlanmıştır.²² XIV. Yüzyıl Türkçesiyle yazılmış nazım ve nesir karışımı bu eserde yalnız ayetler Arapçadır. Doğumundan ölümüne kadar Hz. Muhammed (a.s.)'in hayatını ele alan bu eser altı cilttir. Bunlardan V. Cildi kayıp, I., II. ve VI. Ciltleri Topkapı Sarayı Müzesinde (TSM H. 1221; H 1222; H 1223), III. Cildi New York Public Library'de, IV. Cildi Dublin, Chester Beatty Library'dedir. Bu cildin bir kopyası ise Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndedir.²³ Yazarı, hattatı, minyatür ressamı, müzehhibi ve mücellidi ile Osmanlı sanatkarları, meydana getirdikleri bu eşsiz eserle Hz. Muhammed (a.s.) a olan saygı ve sevgilerini en güzel şekilde ortaya koymuşlardır (bk. Resim-27-30).

GÜL VE MEKKE-MEDİNE TASVİRLERİ

Türk edebiyatında gül Hz. Peygamberi ifade etmekte en çok tercih edilen çiçektir. Hz. Muhammed (a.s.)'in yüzü, yüzünün ve teninin rengi, kokusu, peygamberler arasındaki yeri ve değeri *gonca*, *gül-i rânâ*, *gül cemâl*, *gül-gûn* gibi tabirlerle ifade edilmiştir. Fuzûlî'nin gül redifli kasidesi bu anlayışın güzel bir örneğidir.²⁴ Bu sebeple Hz. Muhammed (a.s.)'in sembolü olan gül motifine kitap sanatlarının hemen her bölümünde yer verilmiştir. Kitap, kıt'a ve hilve süslemelerinde (bk. Resim-31), cildlerde, minyatürlerde (bk. Resim-32,33) bunu görmek mümkündür. Aynı eserlerde hatırasına saygı ifadesi olarak Hz. Peygamberin hayatını geçirdiği kutsal mekanlar olan Mekke ve Medine tasvirlerine de yer verildiği görülmektedir. Sultan III. Selim tarafından Edirneli Hattat Abdullah b. İsmail'e yazdırılmış olan²⁵ en'âm-ı şerifte olduğu gibi (bk. Resim-34).

SONUÇ:

Yukarıda sözü edilen bu eserleri, gönlünü ve bütün benliğini ortaya koyarak, göz nuru dökerek meydana getiren Müslüman sanat erbabı, eserleriyle hem toplumun hislerine tercüman olmuşlar hem de içlerindeki Peygamber sevgisini gönüllerde canlı ve devamlı kılmayı sağlamışlardır. Bu eserler, taşıdıkları sanat değeri ile gözlere hitap ettiği kadar, ele aldığı konular ve işlediği metinlerle de zihinlere ve gönüllere etkileyici mesajlar ulaştırmaktadır. Yüzyıllardır bu anlayışla Türk sanatkarları, Hz. Muhammed (a.s.)'in örnek şahsiyeti

22 Filiz Çağman-Zeren Tanındı, a.g.e., s. 65; Zeren Tanındı, *Türk Minyatür Sanatı*, İstanbul 1996, s. 44-46

23 And, a.g.e., s. 124

24 Mustafa Uzun, "Muhammed", *DİA*, XXX. s. 457

25 Uğur Derman, *S. Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 122-123

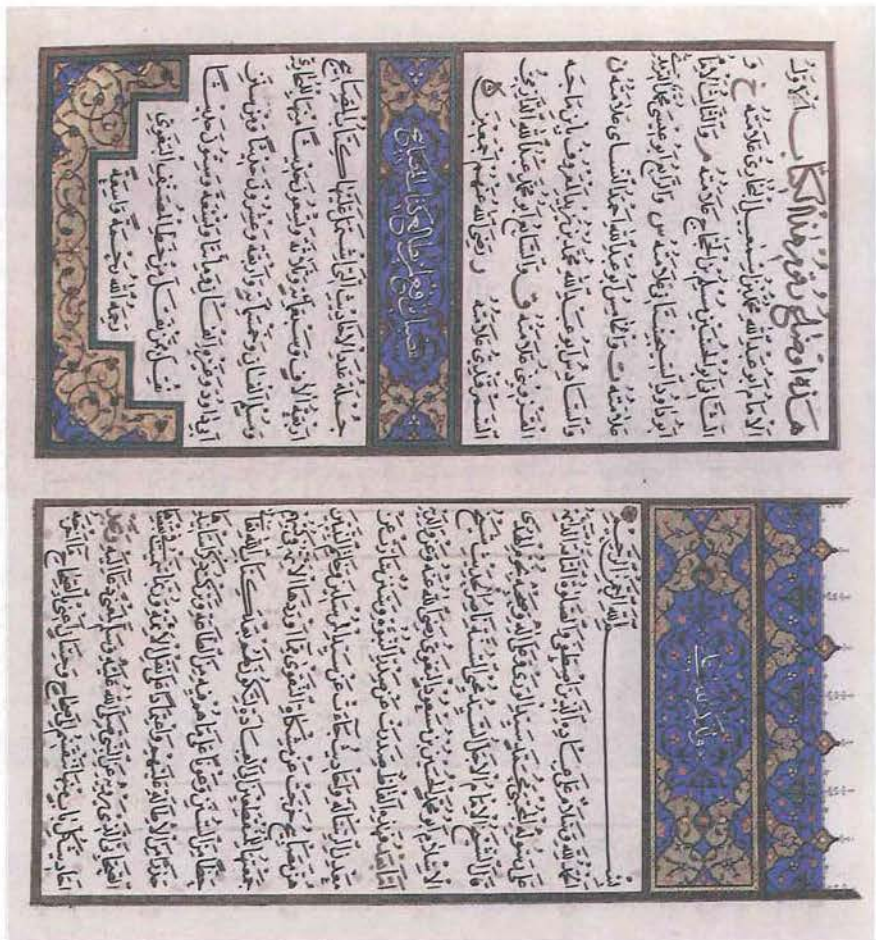

ve hadisleri etrafında sayısız nadide eserler meydana getirmişler, bu suretle Peygamber sevgisini ve onun örnek hayatını bir o kadar incelikle insanlara aktararak Müslüman-Türk halkının dînî, ahlâkî, sosyal ve içtimâî eğitimine de katkıda bulunmuşlardır.

NOT: Metin içinde işaret edilen resimler ayrı bir dosya halinde sunulmuştur. Fazla küçültmeden mümkün olduğunca kaliteli şekilde ve sıralamaya uygun olarak altyazılarıyla birlikte basılması temennimizdir. Metnin yanında değil de ayrı bir bölümde basılacaksa konu başlığı altında verilmelidir. Resim listesi aşağıdaki gibidir:

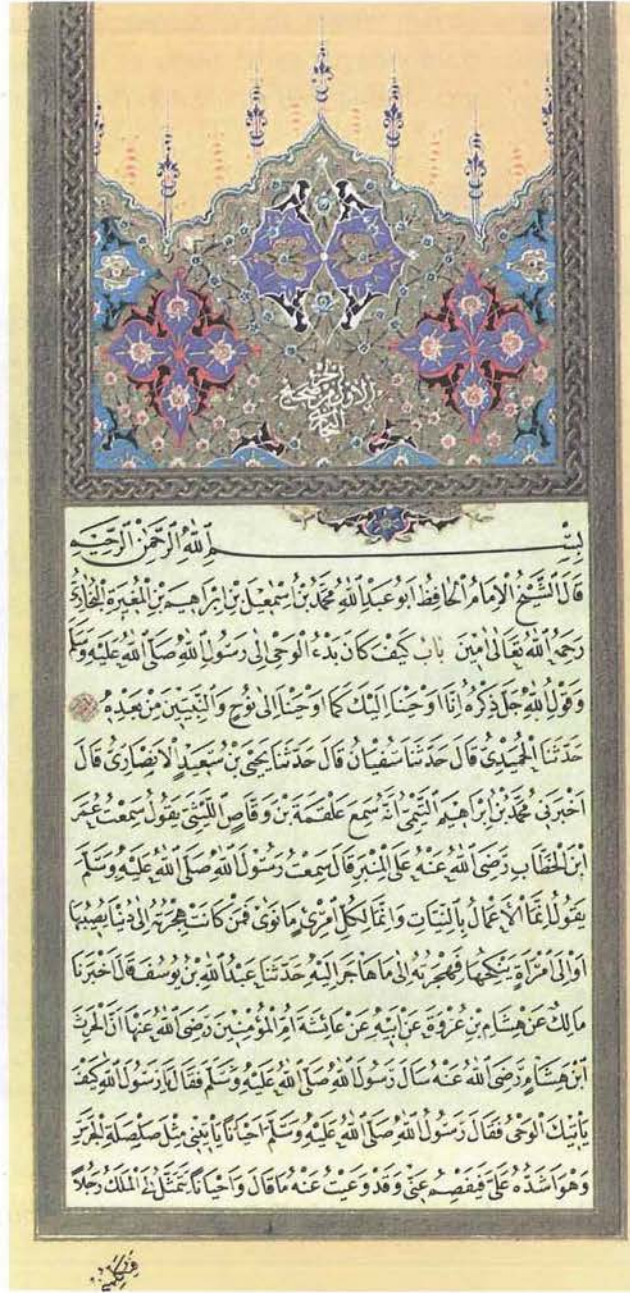

Resim-1, Mehmet Şefik Bey'in celi sülüs levhası, "Allah güzeldir güzeli sever"

Resim-2, Şeyh Hamdullah'ın yazdığı El-Begavî'nin Mesâbihu's-Sünne adlı eseri

Resim-3, Hasan Rıza tarafından yazılan sekiz ciltlik *Sahih-i Buhari*'den bir sayfa

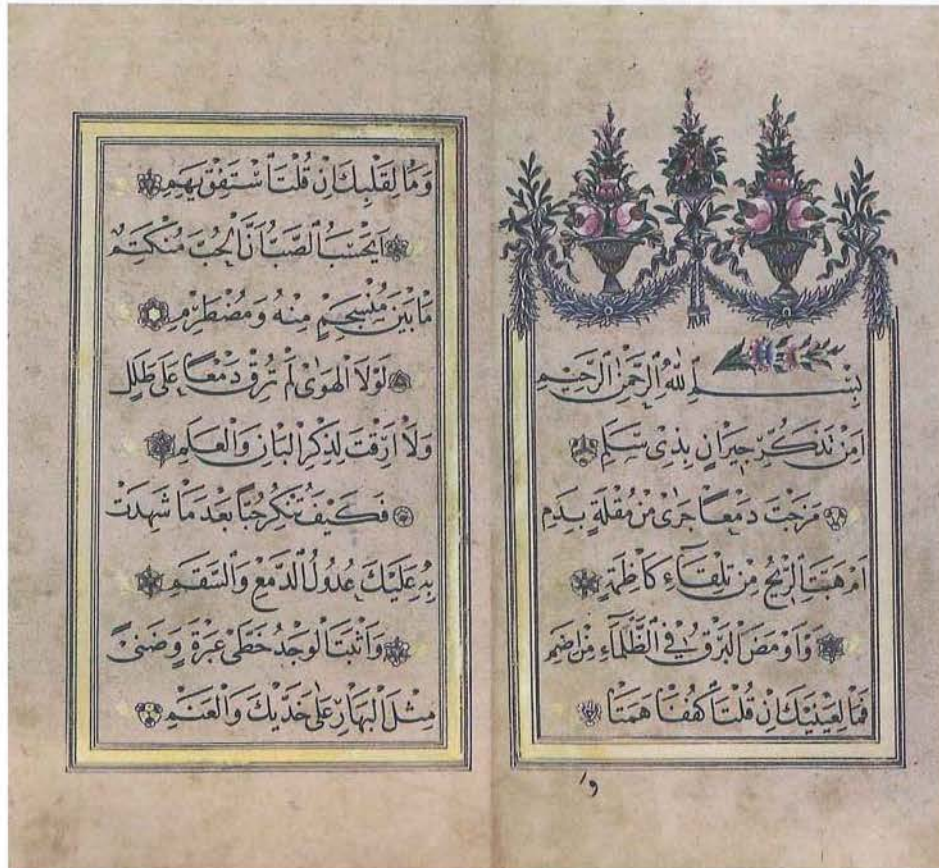

Resim-4, Hasan Çelebi'nin aklâm-ı sitte ile yazdığı Evrâdu'l-üsbüyye

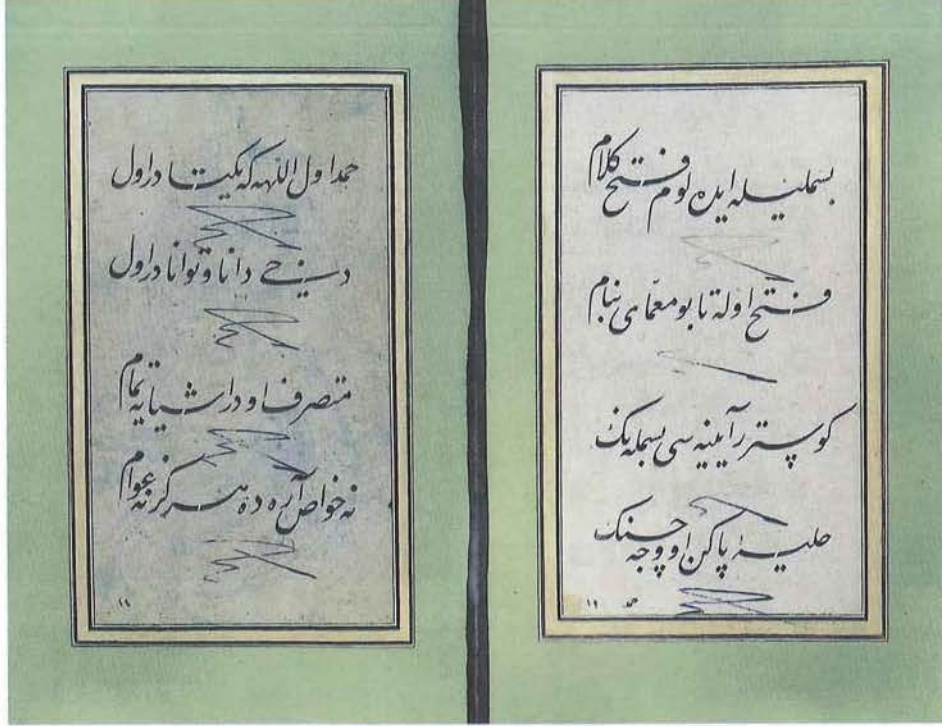

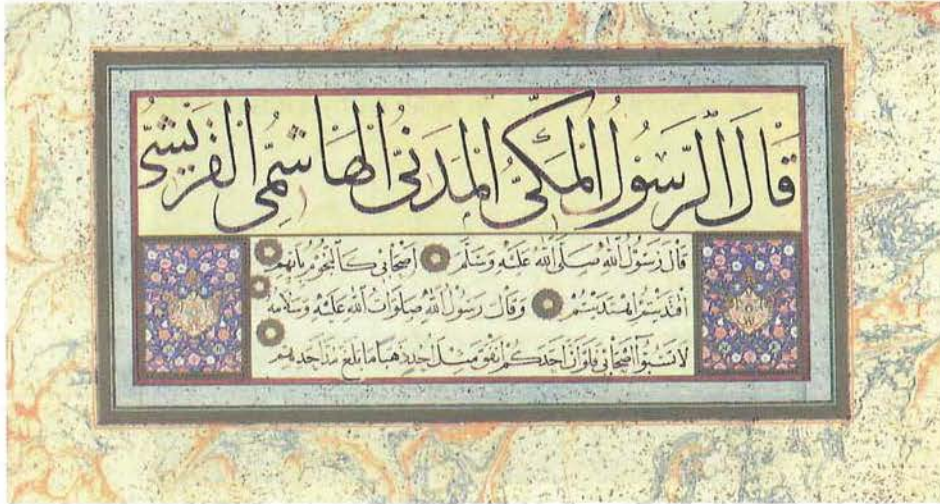
Resim-5, Hacı Nuri Korman'ın nesih hattıyla Mevlevî evrâd-ı şerifesi

Resim-6, Mehmet Şefik Bey'in nesih hattıyla *Kasîde-i Bürde*

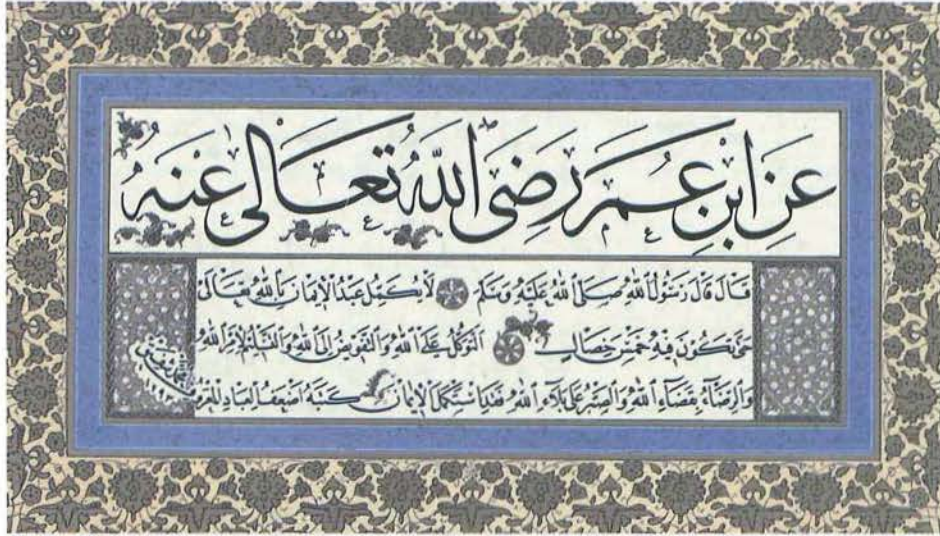

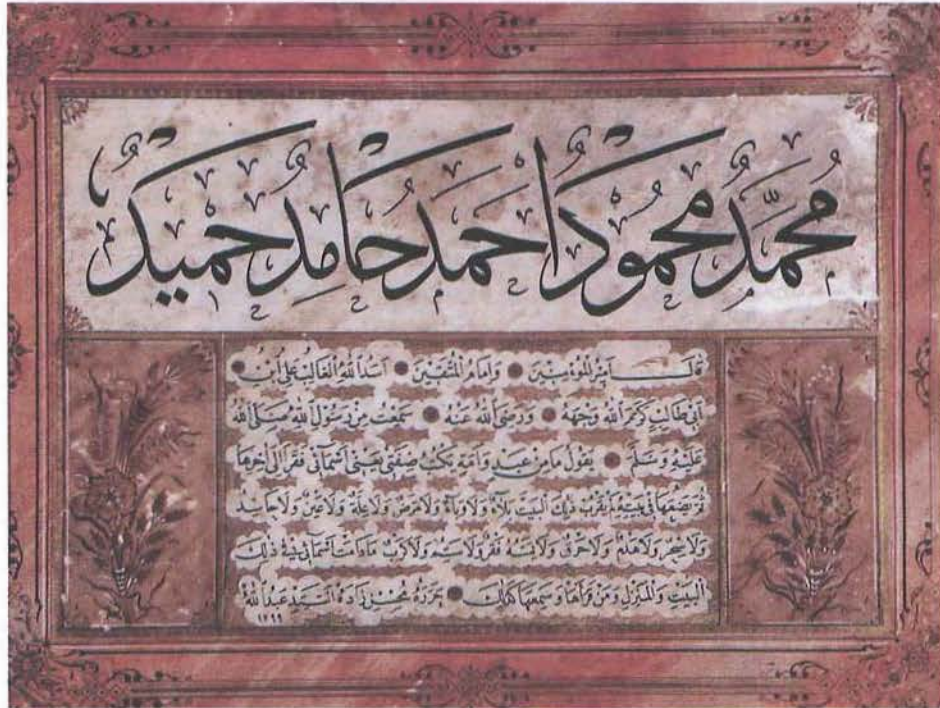
Resim-7, Mehmed Sâdullah Efendi'nin ta'lik hattıyla *Hilye-i Hâkânî* beyitleri

Resim-8, Şeyh Hamdullah'ın muhakkak- reyhânî kit'ası

Resim-9, Mehmet Şefik Bey'in sülüs-nesih kıt'ası

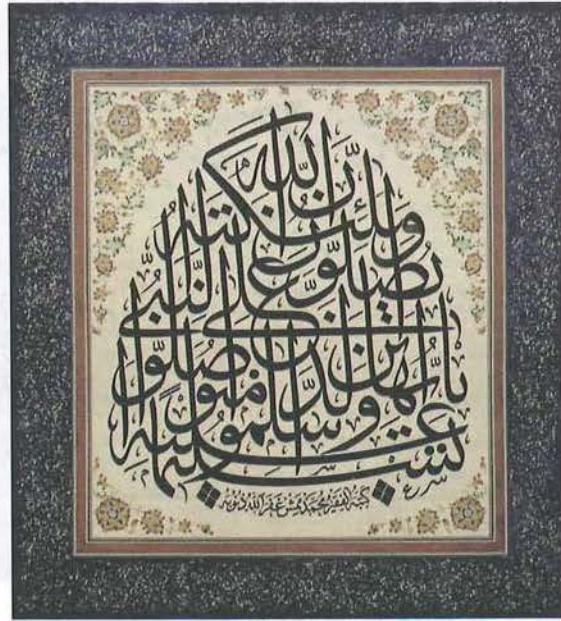

Resim-10, Muhsinzâde Abdullah'ın sülüs-nesih kıt'ası

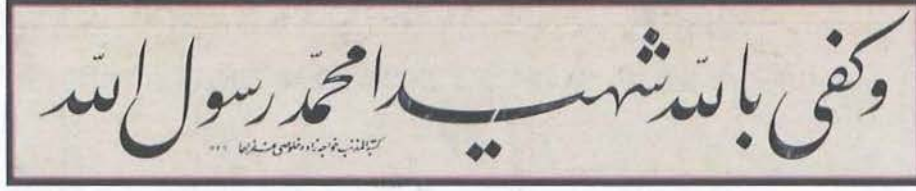

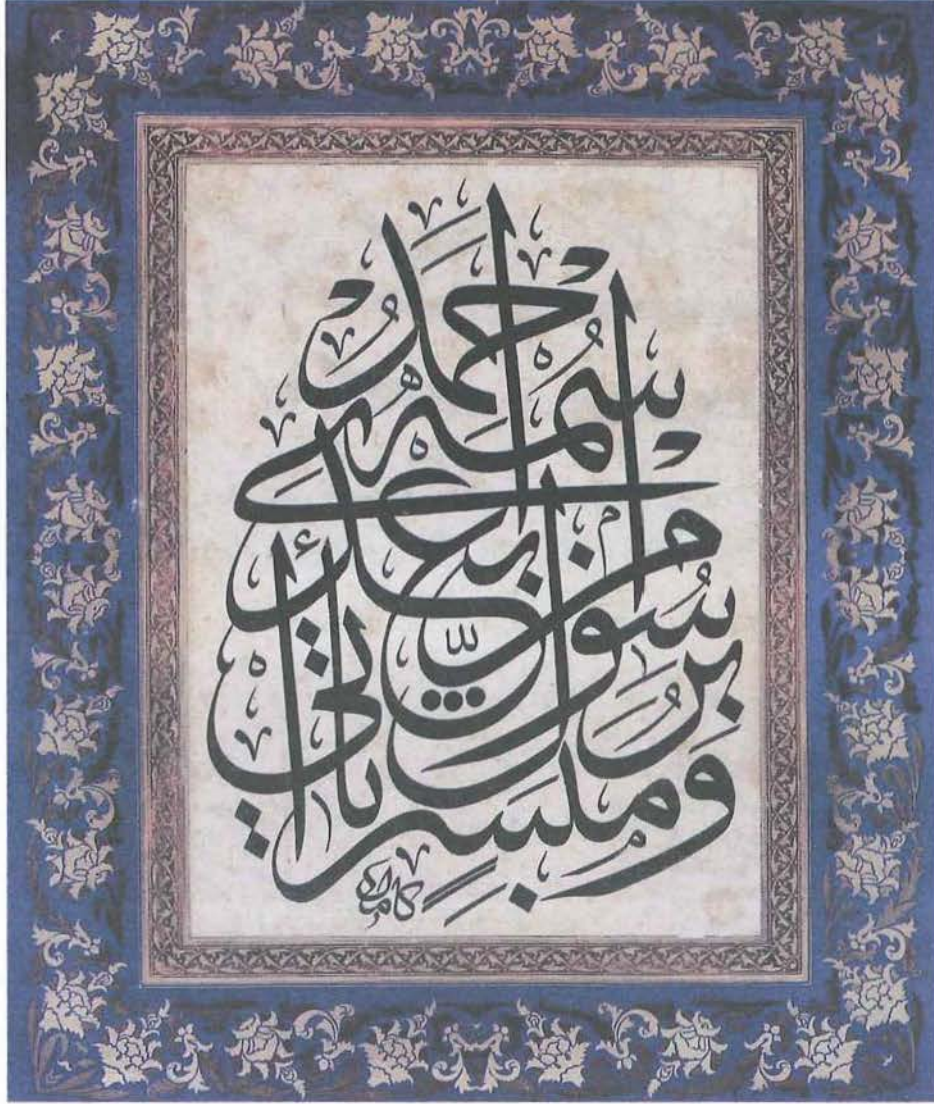
Resim-11, Kemal Batanay'ın celi ta'lik levhası (Ahzab, 33/45,46)

Resim-12, Mehmet Memiş'in celi sülüs levhası (Ahzab, 33/56)

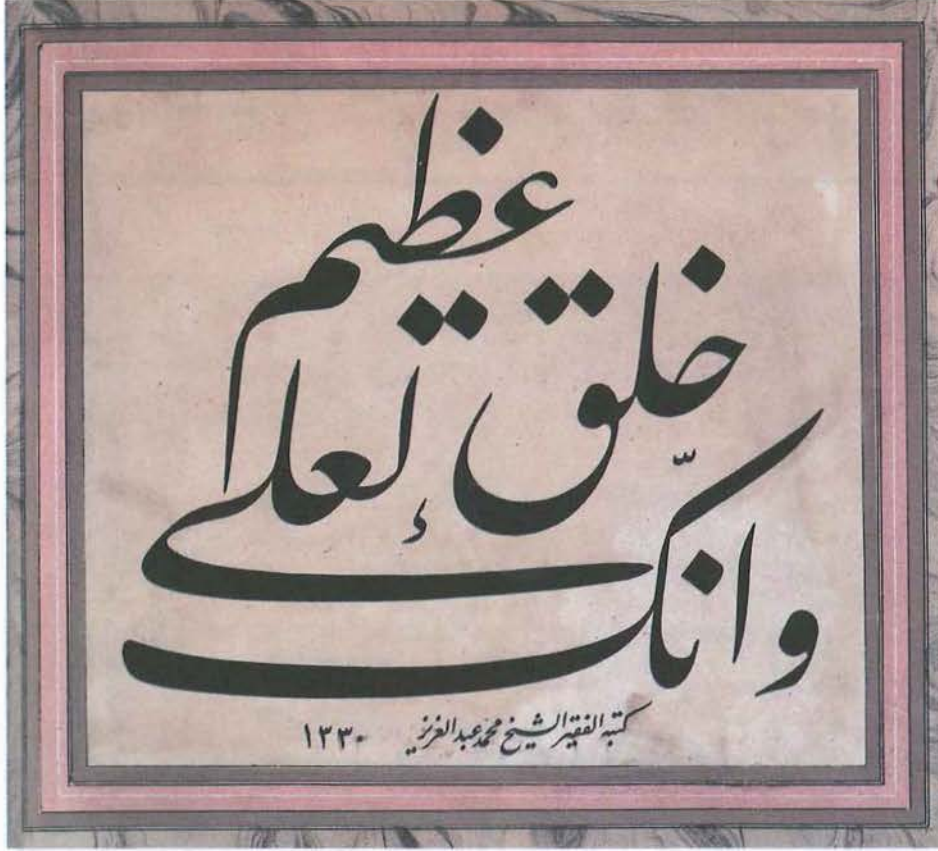

Resim-13, Hulûsi Efendi'nin celi ta'lik levhası (Feth, 48/28-29)

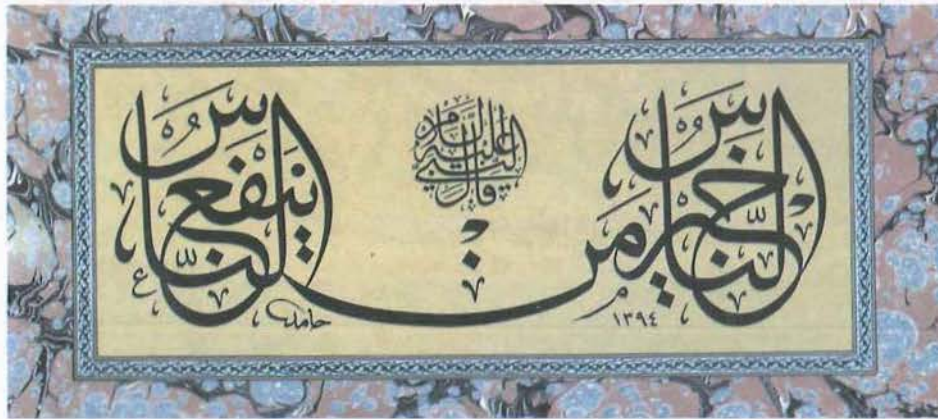

Resim-14, Kâmil Akdik'in celi sülüs levhası (Saf, 61/6)

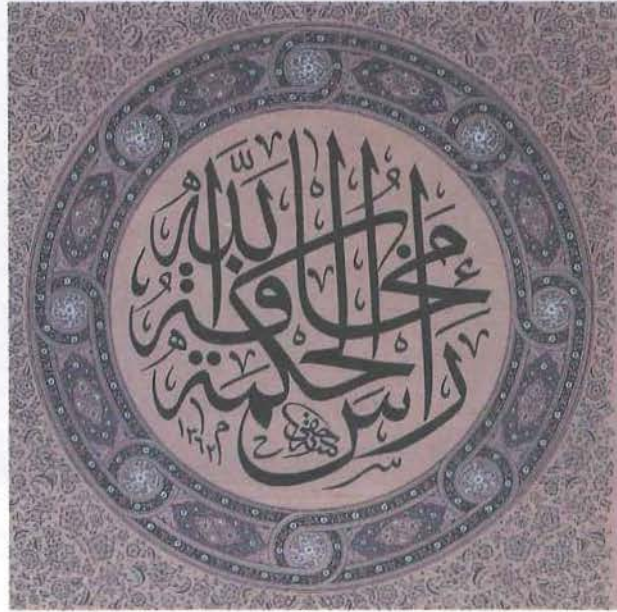
Resim-15, Aziz Efendi'nin celi ta'lik levhası (Kalem, 68/4)

Resim-16, Hâmid Aytaç'ın celi sülüs levhası, "İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır"

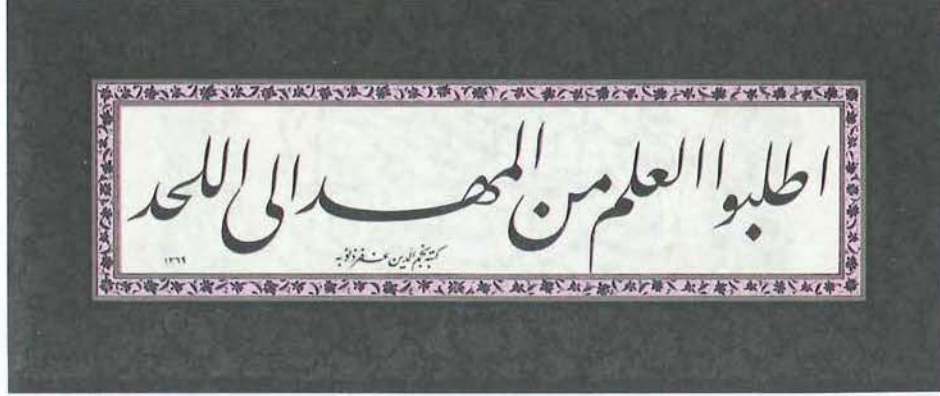

Resim-17, Hakkı Bey'in celi sülüs levhası, "Hepiniz çobansınız ve hepiniz sorumluluğunuz altındakilerden mes'ulsünüz"

Resim-18, Hakkı Bey'in celi sülüs levhası, "Hikmetin başı Allah korkusudur"

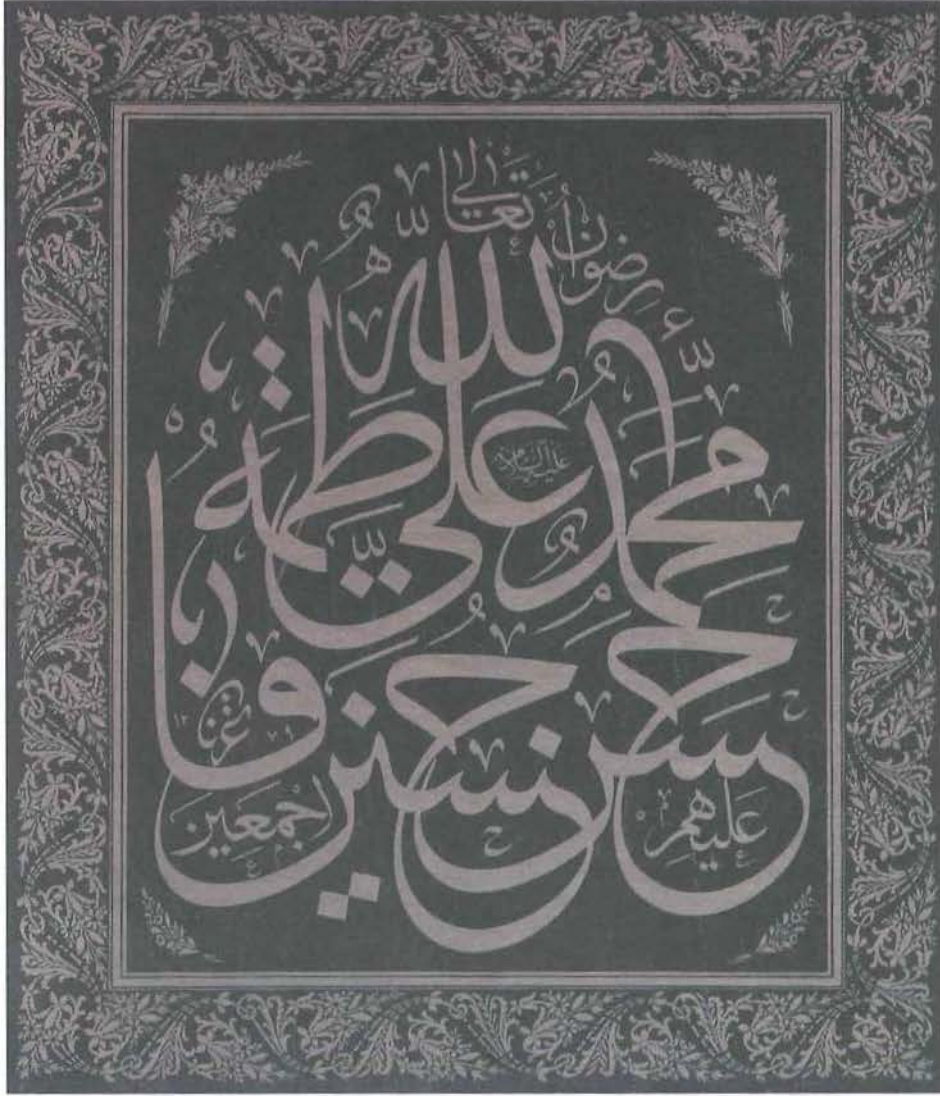

Resim-19, Necmeddin Okyay'ın celi ta'lik levhası, "Beşikten mezara kadar ilim talep ediniz".

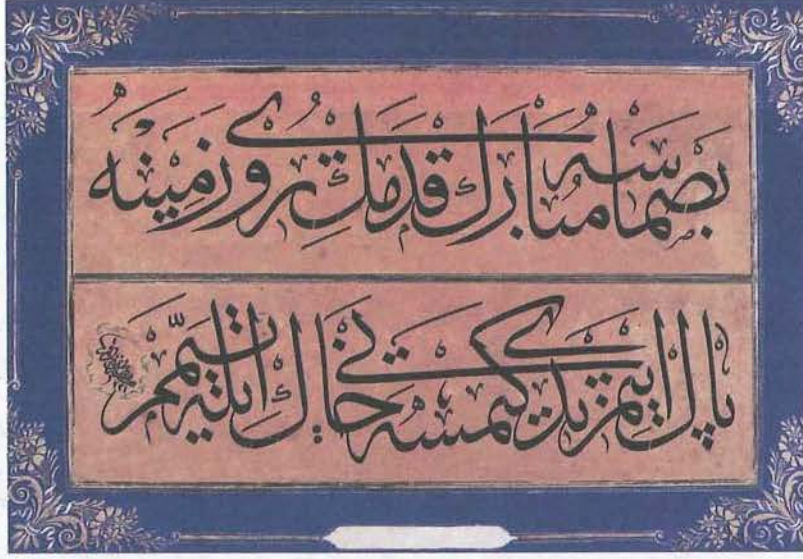

Resim-20, Nazif Bey'in celi sülüs levhası, "Rutbelerin en yücresi ilim rutbesidir".

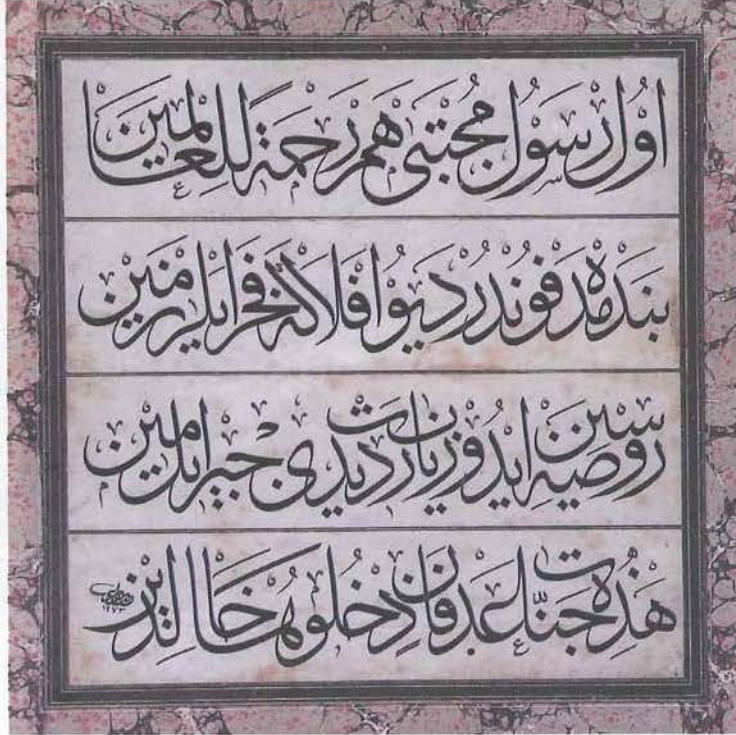

Resim-21, Kazasker Mustafa İzzet'in "ehl-i beyt" levhası.

Resim-22, Mustafa Râkım'ın celi sülüs levhası.

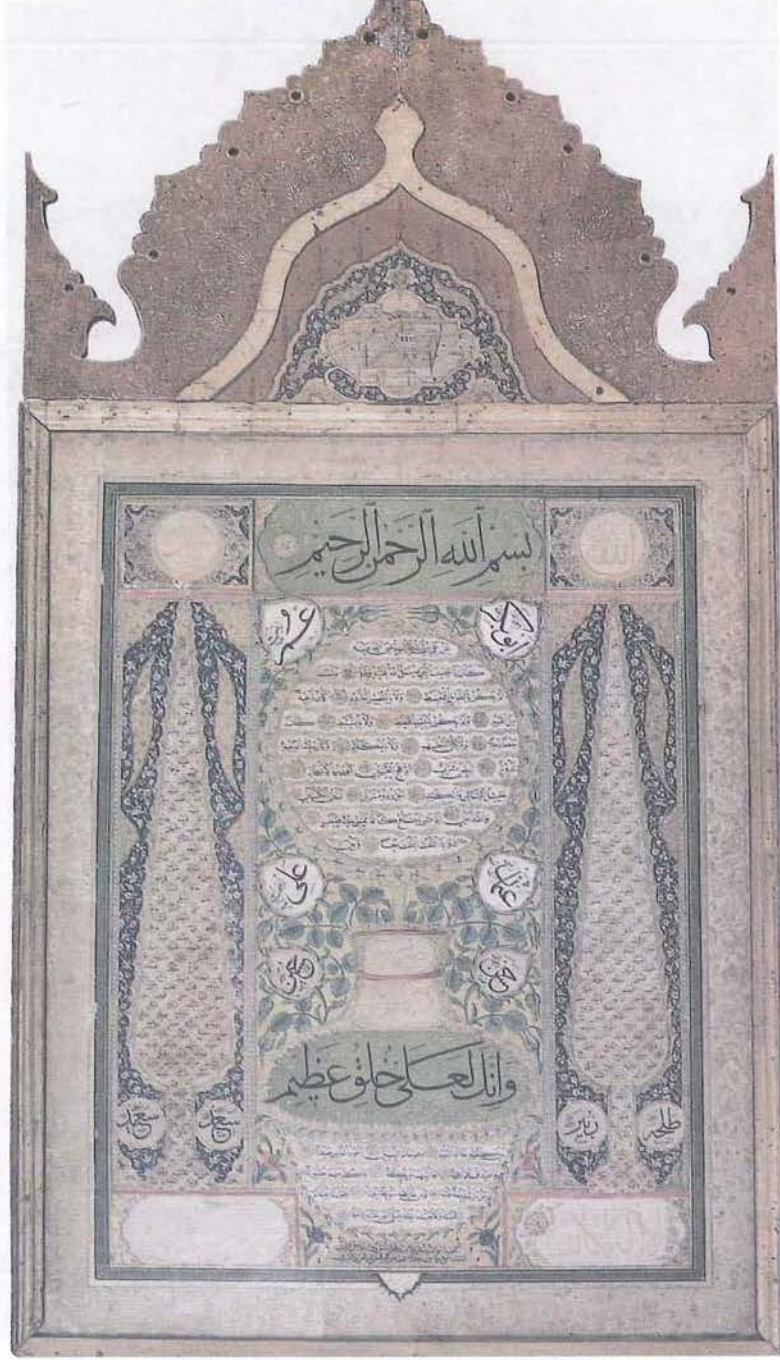

Resim-23, Kazasker Mustafa İzzet'nin celi sülüs levhası.

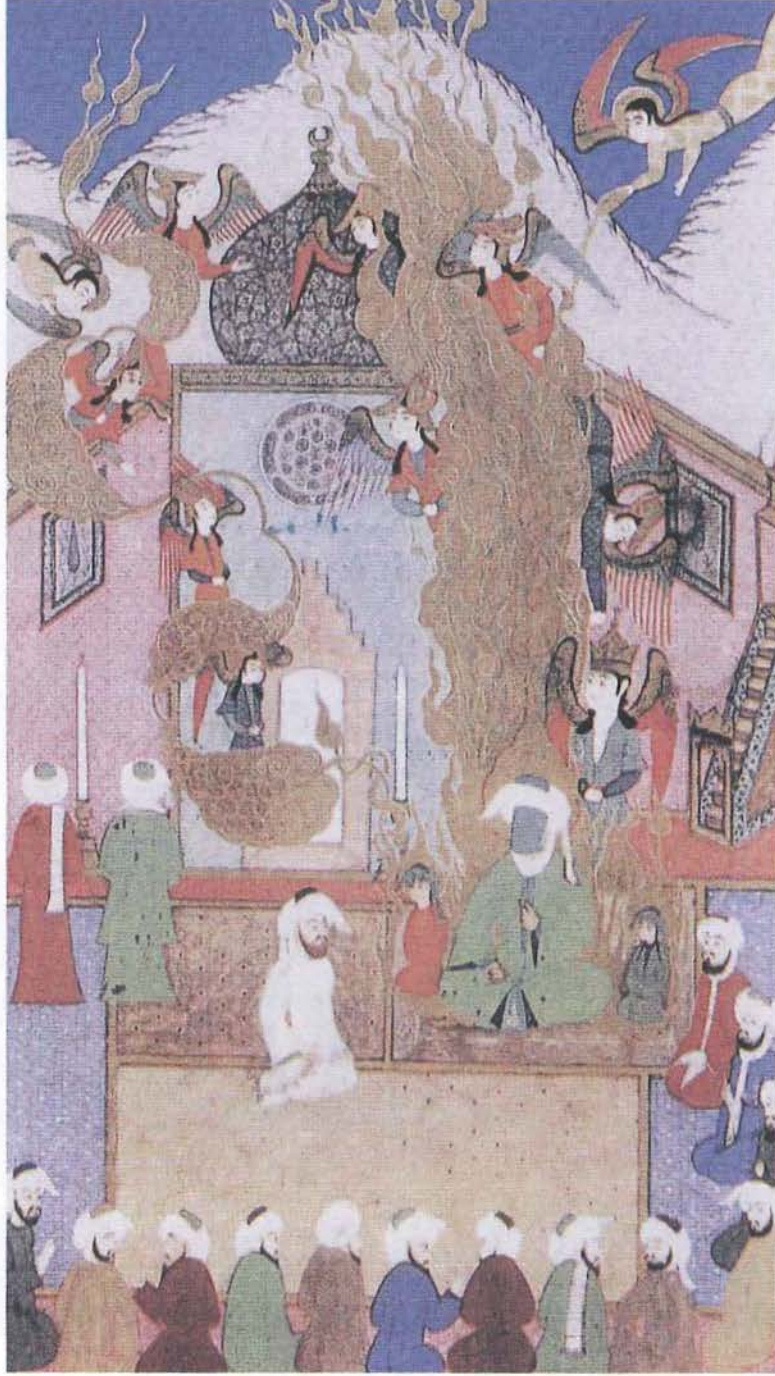

Resim-24, Çırcırlı Ali Efendi'nin celi sülüs levhası

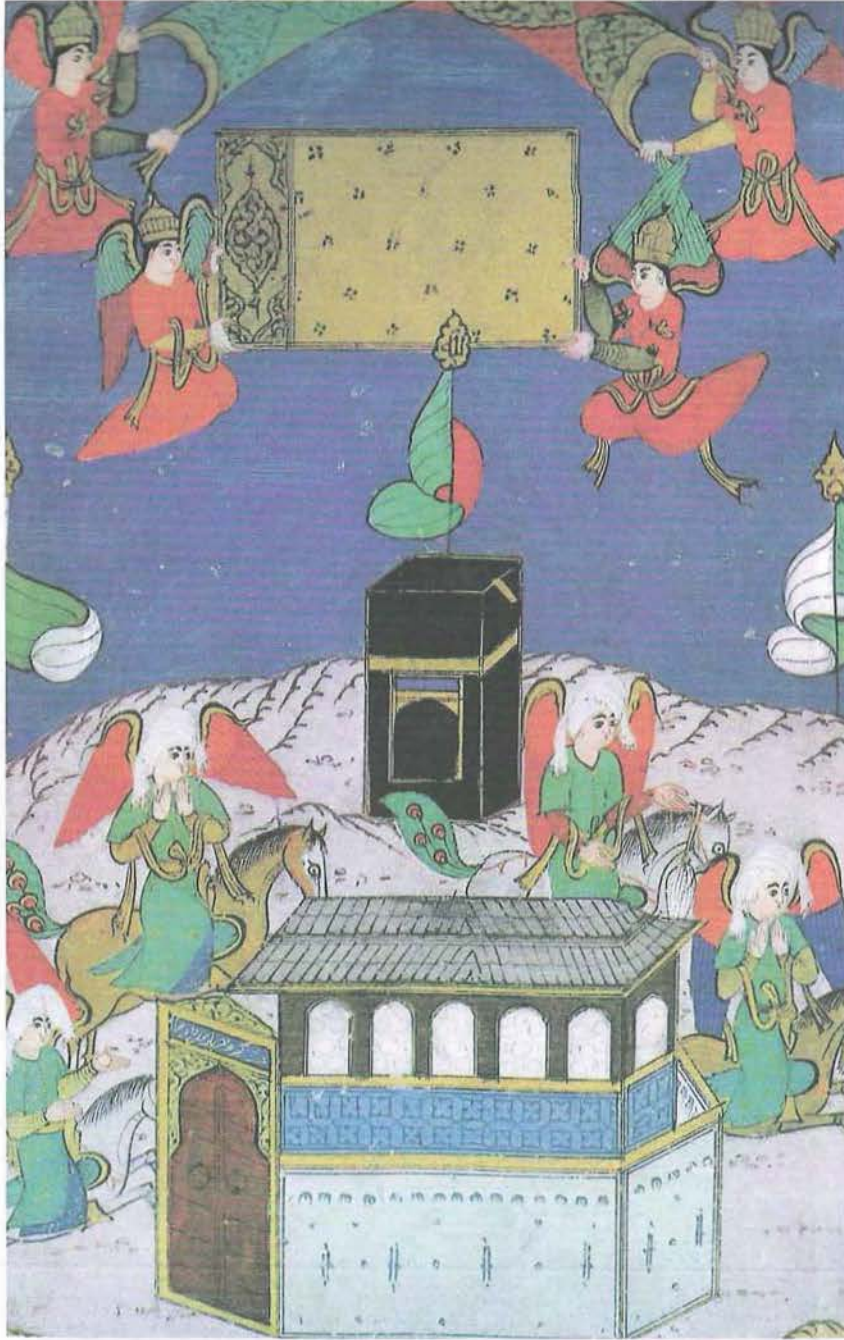

Resim-25, Esmâ İbret Hanım'ın sülüs-nesih Hilye-i Şerifi

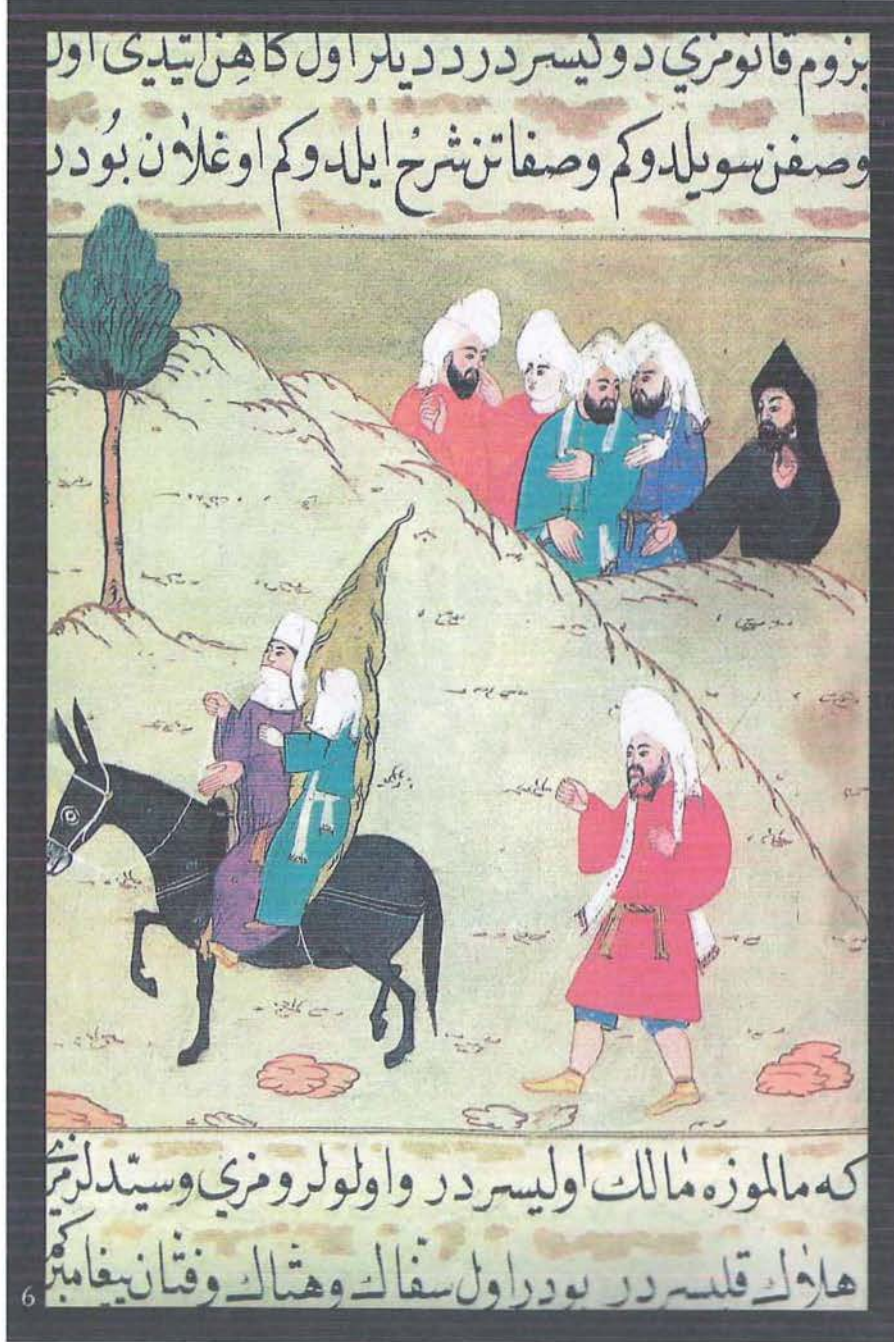

Resim-26, Hz. Muhammed (a.s.) Mescid-i Aksâ'da (Zübdetü't-tevârih'ten)

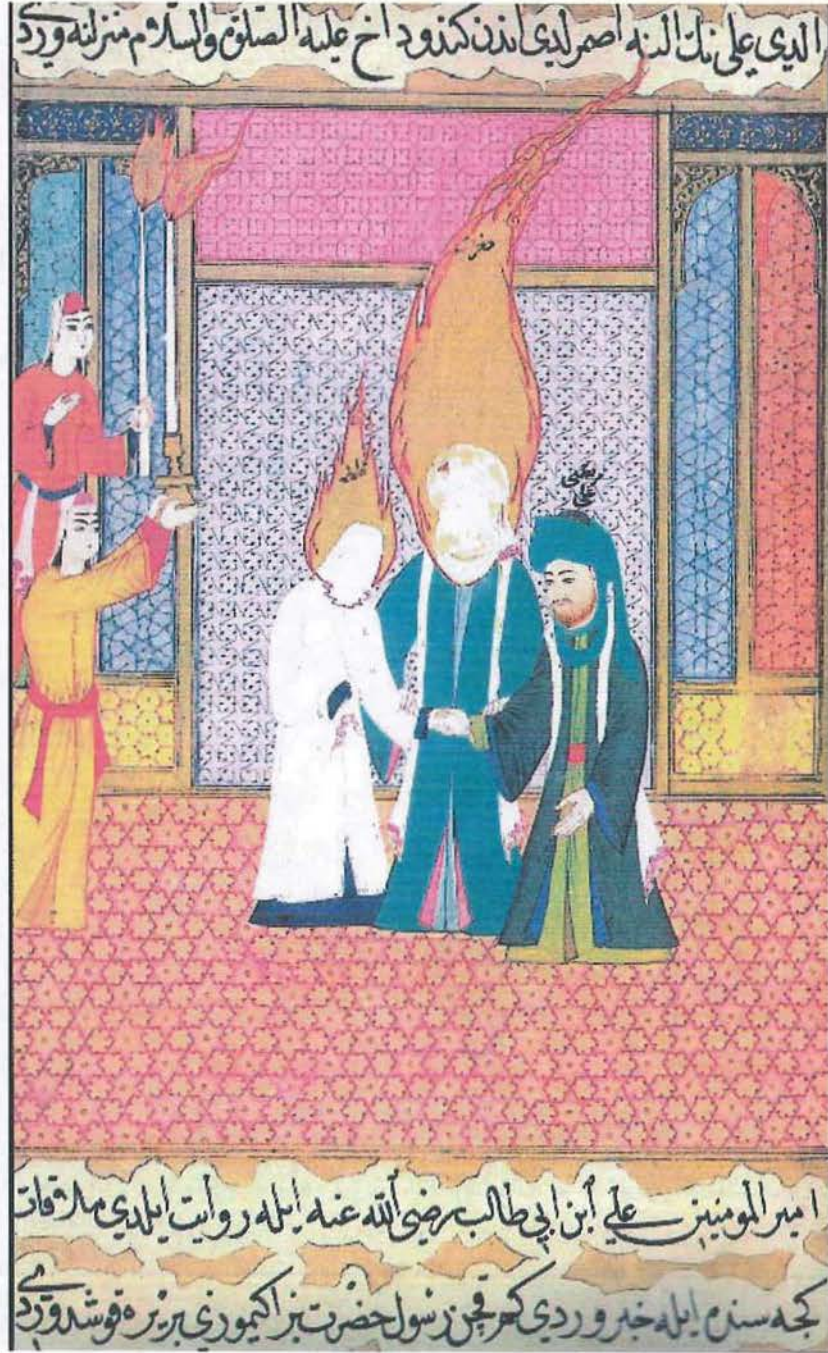

Resim-27, Hz. Muhammed (a.s.) in doğacağı gece melekler evin çevresinde (Siyer-i Nebî'den)

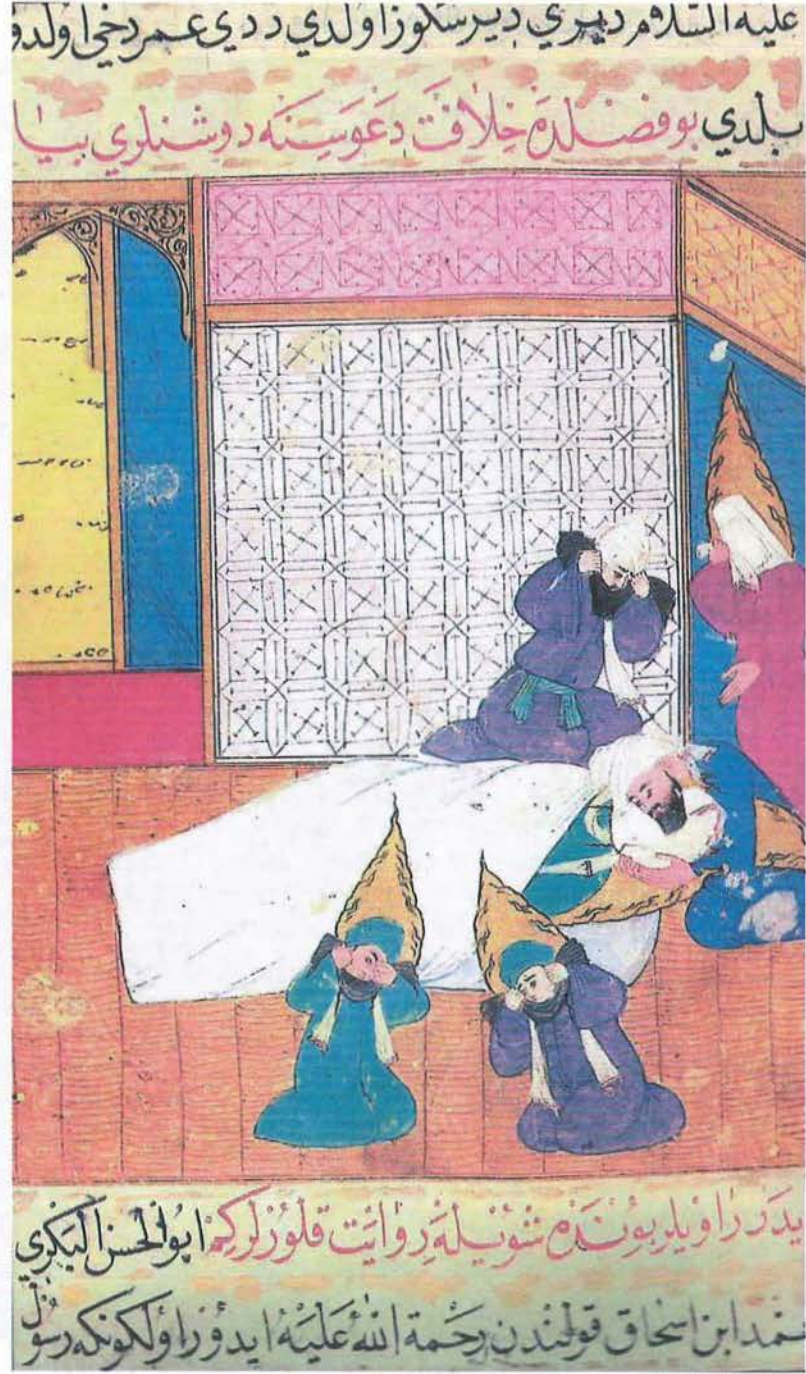

Resim-28, Süt annesi Halime ve kocası, Hz. Muhammed (a.s.) ı ailesine götürürken (Siyer-i Nebî'den)

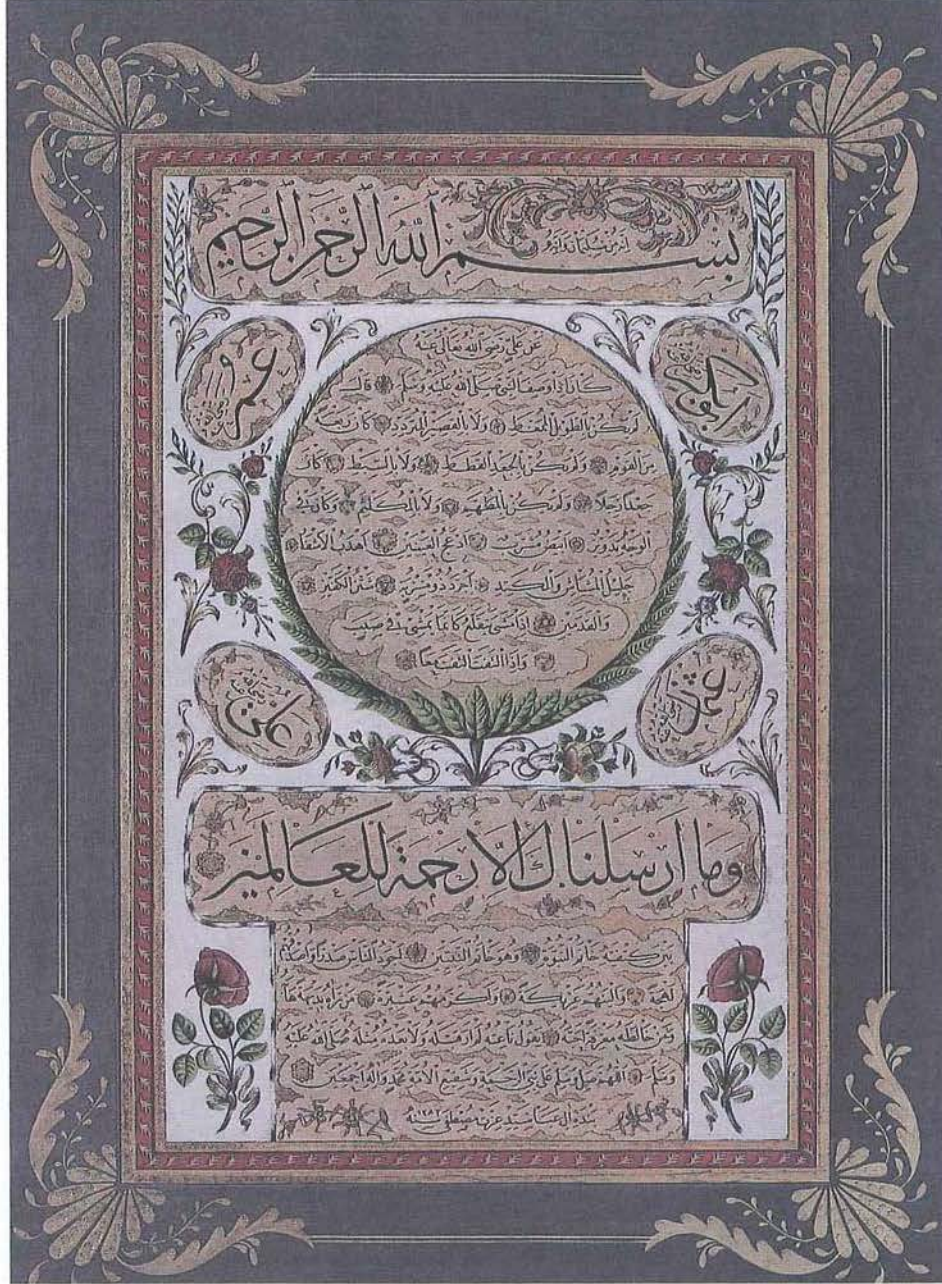

Resim-29, Hz. Muhammed (a.s.) in kızı Fátima ile Hz. Ali'yi evlendirmesi (Siyer-i Nebî'den)

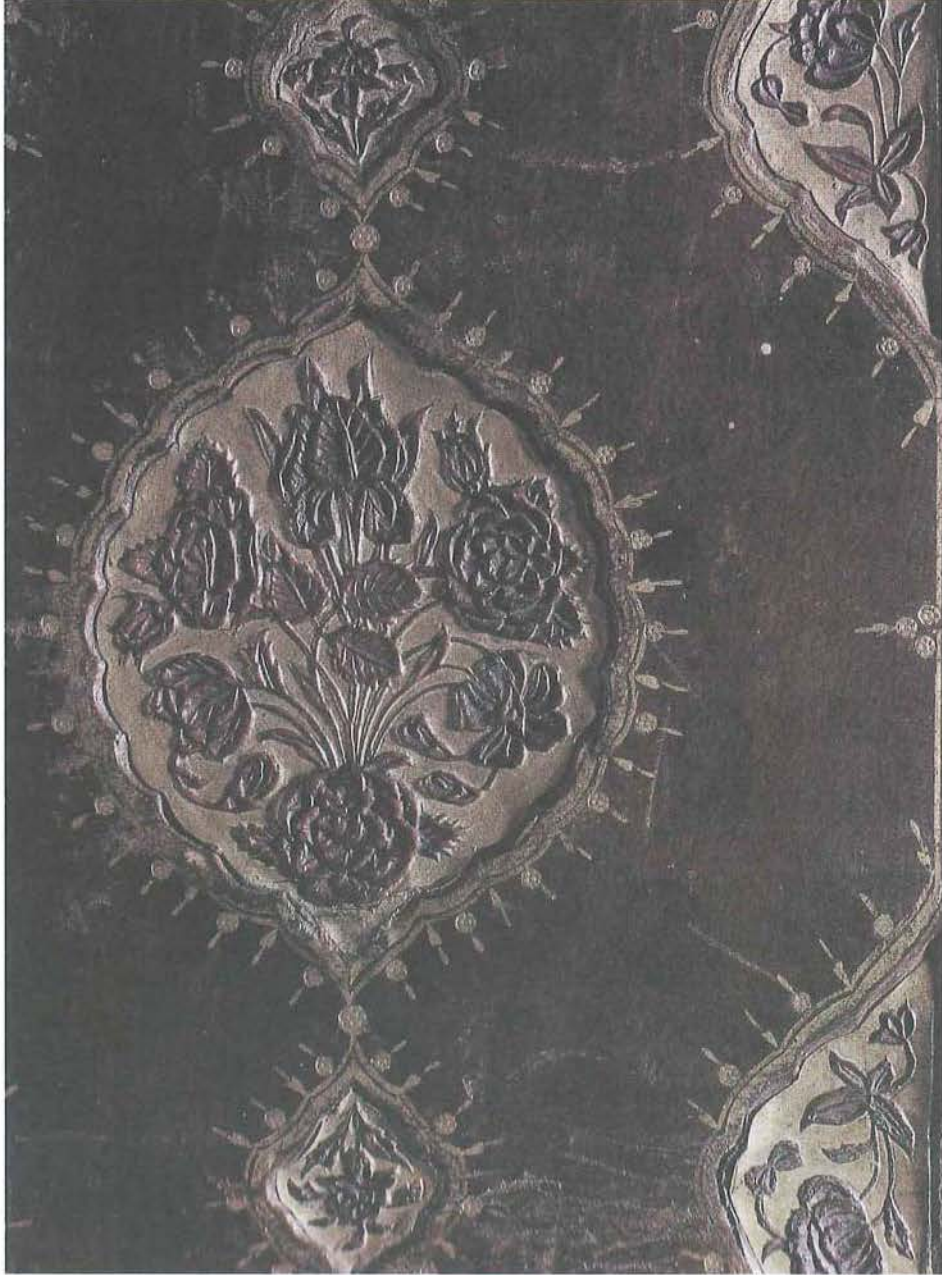

Resim-30, Hz. Muhammed (a.s.) in vefatı (Siyer-i Nebî'den)

Resim-31, Kazasker Mustafa İzzet'in gül motifleriyle süslenmiş bir hilye-i şerifi

Resim-32, Gül motifleri işlenmiş bir cilt kapağı (TSMK EH 141, N. Atasoy, Hasbahçe, s.185)

Resim-33, Gül taşıyan dervişler (TSMK H2155, N. Atasoy, Hasbahçe, s.47)

Resim-34, Hattat Abdullah b. İsmail'in en'âm-ı şerifinde Mekke-Medine tasvirleri